

Danuta Grzesiak-Witek <https://orcid.org/0000-0001-6959-9304>
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
e-mail: dgrzesiakwitek@ujk.edu.pl

Logopedyczne zajęcia grupowe dla dzieci różnych narodowości – w poszukiwaniu metod

Streszczenie

Logopedzi stoją przed koniecznością poszukiwania skutecznych, a zarazem ciekawych dla dzieci metod terapeutycznych. Kreatywny logopeda to taki, który wciąż szuka nowych metod w swojej pracy terapeutycznej. Zajęcia logopedyczne odbywają się zarówno w formie indywidualnej, jak i grupowej. Grupowe zajęcia logopedyczne mają wiele zalet, gdyż sprzyjają nawiązywaniu relacji między dziećmi. Poza tym uczniowie z zaburzeniami mowy, ćwicząc z rówieśnikami, nie czują się izolowani ze względu na swoje problemy z mówieniem. Zajęcia grupowe są dla dzieci interesujące, jeżeli logopeda zaproponuje ciekawe gry i zabawy. W przypadku szkół, do których uczęszczają dzieci różnych narodowości, należy tak poprowadzić zajęcia, by mogły w nich wziąć udział wszyscy uczniowie i by okazały się one korzystne dla całej grupy. Autorzy niniejszego tekstu inspiracji podczas poszukiwania metod terapeutycznych dla grupowych zajęć logopedycznych poszukują w dydaktyce. Artykuł prezentuje możliwości zastosowania wybranych metod nauczania podczas grupowych zajęć logopedycznych, przedstawiając propozycje w następujących kategoriach: metody o charakterze integracyjnym, metody rozwijające słownictwo, metody usprawniające umiejętności syntaktyczne i metody doskonalące wymowę. Metody zapożyczone z dydaktyki stanowią tylko niewielki wybór metod, jakie można zastosować po adaptacji w logoterapii. Należy zachęcić logopedów do dalszych poszukiwań metod terapeutycznych nie tylko na gruncie dydaktyki.

Słowa kluczowe: grupowe zajęcia logopedyczne, metody terapeutyczne, metodyka logoterapii, dzieci różnych narodowości, profilaktyka logopedyczna

Wprowadzenie

Zajęcia logopedyczne przeznaczone są dla dzieci wykazujących różne dysfunkcje mowy. Można je również prowadzić w celach profilaktycznych. W przeciągu ostatniego roku ze względu na obecność dzieci z Ukrainy w polskich szkołach zaszła potrzeba organizowania wspólnych zajęć dla polskich i ukraińskich uczniów. Było to tym bardziej istotne, że dzieci spoza Polski stanęły przed koniecznością szybkiego nauczenia się języka polskiego. Dlatego w przypadku szkół, do których uczęszczają dzieci różnych narodowości, należy tak poprowadzić zajęcia, by mogły w nich wziąć udział wszyscy uczniowie i by okazały się one korzystne dla całej grupy. Artykuł porusza problem poszukiwania metod pracy z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym podczas zajęć logopedycznych, usprawniających komunikację językową, poprawiających wymowę oraz rozwijających słownictwo uczniów.

1. Zajęcia logopedyczne w szkole

Zajęcia logopedyczne, jakie odbywają się w szkole, skupiają się na przeprowadzeniu diagnozy i udzielaniu pomocy logopedycznej. Spełniają one wiele zadań, wśród których najważniejsze jest monitorowanie stanu komunikacji werbalnej uczniów i prowadzenie terapii. Zajęcia logopedyczne dzielimy ze względu na liczbę dzieci w nich uczestniczących na indywidualne oraz grupowe. W formie indywidualnej najczęściej odbywają się w sytuacji, gdy dziecko wykazuje zaburzenia mowy głębokiego stopnia i o niespecyficznym charakterze. Zajęcia grupowe można prowadzić w przypadku, gdy przybierają one formę zajęć profilaktycznych albo gdy uczestniczące w nich dzieci odznaczają się niewielkim stopniem i podobnym rodzajem trudności w komunikacji werbalnej. Zajęcia logopedyczne powinny odbywać się systematycznie, by spełniły swoje zadanie i były skuteczne, a poziom ich trudności musi być dostosowany do możliwości psychofizycznych dzieci. Zasady organizacji zajęć logopedycznych w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

W niniejszej pracy zostanie szczegółowo omówione zagadnienie grupowych zajęć logopedycznych. W myśl przywołanego rozporządzenia zajęcia logopedyczne można organizować „dla uczniów z deficytami kompetencji i zaburzeniami sprawności językowych”, a liczba uczestników tego rodzaju zajęć nie może przekraczać czterech osób (par. 9 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r.). Logopeda pracujący w szkole, przedszkolu lub innej placówce poza diagnozowaniem i wykonywaniem badań przesiewowych wśród dzieci prowadzi także zajęcia logopedyczne oraz porady i konsultacje dla rodziców i nauczycieli na temat sposobów stymulacji rozwoju mowy i eliminowania jej zaburzeń. Do zadań logopedy należy ponadto: „[...] podejmowanie działań profilaktycznych zapobiegających powstawaniu zaburzeń komunikacji językowej we współpracy z rodzicami uczniów; wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w: a) rozpoznawaniu indywidualnych

potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki, b) udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej” (par. 25 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r.).

Jak widać, logopeda w szkole podstawowej może także podejmować działania profilaktyczne dla wszystkich uczniów, przeciwdziałając w ten sposób powstawaniu zaburzeń mowy. Nowoczesna profilaktyka logopedyczna jako „szeroko zakrojony system działań zapobiegających nieprawidłowościom mowy w toku komunikacji językowej, który powinien być systemem kompleksowym, obejmującym problematykę z pogranicza psychologii rozwojowej i klinicznej, pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, lingwistyki oraz wybranych zagadnień medycznych” (Błachnio, 2003: 185) wymaga zastosowania metod interdyscyplinarnych. Poza tym powinna być realizowana z uwzględnieniem trzech poziomów oddziaływań: profilaktyki pierwszorzędowej, dotyczącej całej populacji lub jej części, której celem jest zapobieganie występowaniu zaburzeń mowy; profilaktyki drugorzędowej, skupionej na osobach o zwiększonym ryzyku występowania odchyłań w rozwoju; profilaktyki trzeciorzędowej, dotyczącej osób obarczonych chorobą lub niepełnosprawnością (Woynarowska, 1999: 321; Grzesiak-Witek, Łuka, Witek, 2018: 11). W przypadku logopedii szkolnej ogranicza się ona głównie do oddziaływań w zakresie profilaktyki drugorzędowej, w której dominują działania odnoszące się do wczesnej identyfikacji problemu logopedycznego, wyłonienia dzieci z tak zwanej grupy ryzyka wystąpienia zaburzeń mowy oraz podjęcia kroków w postaci wczesnej interwencji logopedycznej (Grzesiak-Witek, Łuka, Witek, 2018: 12 za: Węsierska, 2013: 90). Zazwyczaj są to zajęcia skierowane do uczniów klas I–III i realizowane we współpracy z wychowawcami. Opierają się one głównie na zabawie jako formie atrakcyjnej dla dzieci, a w zamierzeniu spełniają ważny cel, jakim jest rozwijanie umiejętności komunikacyjnych ich uczestników.

Grupowe zajęcia logopedyczne mają wiele zalet, gdyż sprzyjają nawiązywaniu relacji między dziećmi. Ponadto uczniowie z zaburzeniami mowy, ćwicząc z rówieśnikami, nie czują się izolowani ze względu na swoje problemy z mówieniem. Zajęcia grupowe są dla dzieci interesujące, szczególnie w sytuacji, jeżeli logopeda zaproponuje ciekawe gry i zabawy. Wśród konkretnych ćwiczeń, jakie dominują podczas logopedycznych zajęć grupowych, należy wymienić: ćwiczenia oddechowe, słuchowe, artykulacyjne oraz zabawy rytmiczne. Niemniej jednak pracujący w szkołach logopedzi wciąż poszukują nowych metod i sposobów pracy z dziećmi. Kolejnym wyzwaniem stały się zajęcia logopedyczne, w których uczestniczą uczniowie różnych narodowości.

2. Przegląd dotychczasowych metod terapii logopedycznej

W postępowaniu logopedycznym w zakresie działań terapeutycznych istotny jest właściwy dobór metod. „Metoda oznacza systematycznie stosowany sposób pracy z pacjentem, zespół celowych, jasno określonych czynności, realizowanych za pomocą odpowiednio

dobrych i uznanych środków, które doprowadzą do rozwiązania danego problemu” (Jastrzębowska, Pelc-Pękała, 2001: 652). Wybór metody w konkretnym przypadku uzależniony jest przede wszystkim od rodzaju zaburzenia mowy, wieku pacjenta oraz okoliczności związanych z samą terapią (celu terapii, częstotliwości spotkań, wyposażenie gabinetu). Analizą metod terapeutycznych, poszukiwaniem skutecznych sposobów logoterapii zajmuje się metodyka logopedii, która opiera się na treściach teoretycznych metodologii i doświadczeniu praktyków. „Metodyka jako podejście praktyczne – wypływa z metodologii – badań naukowych, a prawidłowo prowadzona metodyka – praktyka logopedyczna – wpływa na metodologię, wyznaczając zakres jej zainteresowań i działań” (Banaszkiewicz, 2021: 6).

W literaturze logopedycznej można spotkać się z licznymi próbami uporządkowania metod terapeutycznych. Józef Tadeusz Kania (1982: 229–234) opracował metody wywoływania głosek i podzielił je na: mechaniczne (na przykład wyjaśnienie artykulacji, wykorzystanie nieartykułowanych dźwięków, mechaniczne układanie narządów mowy) i fonetyczne (fonetyczno-mechaniczne i czysto fonetyczne). Z kolei Krystyna Błachnio (1992: 84) zaproponowała klasyfikację metod skupionych na pracy nad sprawnościami językowymi, wyróżniając metody werbalne (związane z kontaktem słownym) i pozawerbalne (w nieznacznym stopniu połączone z kontaktem słownym). W grupie metod werbalnych znalazły się cztery metody: lingwistyczna (praca na materiale lingwistycznym), filologiczna (wykorzystanie tekstów literackich, na przykład opowiadań, wierszyków), psychologiczna (oddziaływanie logopedii na psychikę pacjenta w celu zwiększenia zaufania we własne możliwości) i pedagogiczna (powiązanie działań logopedycznych z systemem nauczania). Natomiast w obrębie metod pozawerbalnych pojawiły się: metoda rysunkowa, taneczno-muzyczna, motoryczno-kinestetyczna i wzrokowo-słuchowo-dotykowa.

Spośród typologii metod terapeutycznych należy przywołać także podział zaproponowany przez Grażynę Jastrzębowską oraz Olę Pelc-Pękałą (2001: 652–667) na: metody logopedyczne, pedagogiczne, psychologiczne, lingwistyczne oraz medyczne.

Metody logopedyczne wykorzystywane są wyłącznie w terapii logopedycznej, a w grupie tak zwanych szczegółowych metod logopedycznych należy wskazać między innymi: pokaz i wyjaśnianie ułożenia narządów mowy, mechaniczne układanie narządów artykulacyjnych, kontrolę wzrokową, dotykową i czucia skórnej dłoni (na przykład skrzydełek nosa, krtani), uczulanie miejsc artykulacji. Metody pedagogiczne zostały zapożyczone z pedagogiki na potrzeby działań terapeutycznych, na przykład metoda ośrodków zainteresowań, metoda dobrego startu, ćwiczenia rytmizujące. Łączą one działania logopedii oraz pedagoga, skupiają się na poznawaniu możliwości dziecka i stymulacji jego rozwoju językowego. Stanowią połączenie materiału słownego z elementami rytmicznymi i koncentrują się na aspektach wychowawczych w podejściu do dzieci. Z kolei metody psychologiczne uwzględniają psychiczne uwarunkowania zaburzeń mowy. Łączą one oddziaływanie werbalne na emocje i zachowanie jednostek z dysfunkcją mowy. Stosowane są w odniesieniu do dzieci z zaburzeniami mowy o podłożu nerwicowym, lękowym (między innymi z jękami, logofobią). Przykładami metod psychologicznych są: psychodrama, psychoterapia treningowa, techniki relaksacyjne. Następną grupą – metody

lingwistyczne – powstała na bazie wiedzy z różnych działów językoznawstwa (takich jak fonetyka, morfologia, kultura żywego słowa). Wyszukiwanie słów kluczowych i rozpoczynanie od nich terapii oraz ćwiczenia dykcyjne to przykłady z tej grupy metod. Natomiast metody medyczne mają zastosowanie w postępowaniu logopedycznym, szczególnie w odniesieniu do terapii afazji, dyzartrii, palatolalii, dysglosji itp. Należy tu wymienić takie metody, jak: farmakoterapia, fizykoterapia, laseroterapia, akupresura, różne zabiegi medyczne¹. Są one konieczne w celu uzyskania lepszego efektu działań terapeutów mowy: „niejednokrotnie leczenie ortodontyczne, neurologiczne, foniatryczne, audiologiczne, chirurgiczne jest niezbędnym warunkiem sukcesu terapii logopedycznej” (Jastrzębowska, Pelc-Pękala, 2001: 653–654).

Typologie metod przywołane powyżej prezentują tylko wybrane sposoby pracy terapeutycznej, jakie stosowane są w logopedii². Logopedzi praktycy wciąż poszukują nowych podejść terapeutycznych w odniesieniu do konkretnych przypadków zaburzeń mowy, gdyż wykorzystanie ich gwarantuje skuteczną pracę. Bogata wiedza logopedy na temat możliwości wykorzystania konkretnych metod daje mu możliwość włączania ich do terapii, a także wprowadzania własnych modyfikacji dla potrzeb pracy z danym podopiecznym. Istotne jest to, by prowadzone zajęcia przynosiły wymierny efekt oraz cieszyły się zainteresowaniem wśród uczestników.

3. Dydaktyka i metody nauczania jako źródło inspiracji dla logopedy

W poszukiwaniu nowych sposobów pracy terapeutycznej logopedzi wielokrotnie sięgali do pedagogiki. G. Jastrzębowska i O. Pelc-Pękala w terapii logopedycznej wskazywały grupę metod pedagogicznych³. W niniejszym tekście inspiracji podczas poszukiwania metod terapeutycznych dla grupowych zajęć logopedycznych poszukuje się w dydaktyce. Dydaktyka (z grec. *didaktikos* – pouczający, *didasko* – uczyć) uznawana była za sztukę nauczania⁴. Bada ona rzeczywistość, w której nauczyciel kieruje procesem uczenia się, natomiast uczeń aktywnie przyswaja materiał. Elementami tej rzeczywistości są konkretne treści kształcenia, metody, zasady i środki dydaktyczne, przy pomocy których realizuje się cele kształcenia (Ziółkowski, 2015: 18–19). Z podobną rzeczywistością spotykamy się w przypadku terapii logopedycznej, podczas której logopeda jest osobą kierującą i dąży do realizacji założonego przez siebie celu, jakim jest na przykład opanowanie przez dziecko czy grupę dzieci właściwej wymowy głosek. Do jego dyspozycji pozostają

¹ O metodach medycznych wykorzystywanych w terapii logopedycznej więcej w: Grzesiak-Witek, Pacian, w druku.

² Por. opracowanie metod w terapii logopedycznej w: Domagała, Mirecka, 2018.

³ Por. rozdział *Przegląd dotychczasowych metod terapii logopedycznej*.

⁴ Jan Amos Komeński (1592–1670) w swym dziele *Wielka dydaktyka* traktował dydaktykę jako sztukę nauczania ściśle związaną z wychowaniem (Zarzecki, 2008: 13).

także konkretne metody i środki⁵, a działa on w oparciu o zasady prowadzenia terapii⁶. Ujmowanie logoterapii w kategorii zajęć dydaktycznych wynika z występowania wielu podobieństw, które szczególnie ujawniają się, kiedy terapia logopedyczna odbywa się na terenie szkoły i logopeda przeznaczają na nią 45-minutową jednostkę lekcyjną. Nietrudno dostrzec analogie pomiędzy lekcją, w której uczestniczy wielu uczniów, a grupowymi zajęciami logopedycznymi, w jakich bierze udział od dwojga do czworga dzieci. Podobnie jak w pracy nauczyciela istotna jest właściwa metoda nauczania, tak w postępowaniu logopedycznym bezcenny jest trafny dobór metody terapeutycznej. Metoda nauczania to „systematycznie stosowany pewien określony sposób postępowania w celu osiągnięcia zamierzonych rezultatów” (Półturzycki, 2002: 165). Przemysław Ziółkowski uważa metody nauczania za jeden z kilku elementów, jakie w procesie edukacji istnieją pomiędzy uczniami a nauczycielem: „kompetentny nauczyciel – to ktoś, kto potrafi pracować bez wskazówek i nadzoru; ktoś, kto nie traci głowy, gdy zawodzą rutynowe metody, bo potrafi metody nie tylko stosować, lecz także – w razie potrzeby – samemu je tworzyć” (Ziółkowski, 2015: 95). Kreatywny logopeda natomiast to taki, który wciąż poszukuje nowych metod w swojej pracy terapeutycznej, by uczynić ją bardziej skuteczną i ciekawą dla dzieci. Właśnie poszukiwaniu metod, jakie można zastosować w grupowej formie zajęć logopedycznych, jest poświęcony niniejszy tekst.

4. Propozycje metod o charakterze integracyjnym

W przypadku zajęć logopedycznych z udziałem dzieci różnych narodowości ważne jest zastosowanie metod, które pomogą w nawiązaniu wzajemnych relacji. Metody integracyjne, jakie zostały wypracowane na gruncie pedagogiki wczesnoszkolnej, mogą stanowić doskonałą inspirację do zorganizowania takich zajęć. Służą one zdobyciu przez dzieci wiedzy o innych uczestnikach zajęć, przełamaniu barier, nieśmiałości i jednocześnie wdrażają do współpracy z rówieśnikami (por. Krzyżewska, 1998; Griesbeck, 1999).

Metodą, która doskonale spełnia funkcję integrującą dzieci ze sobą, jest „Krasnoludek” (Pietrasik-Kulińska, Szuba, Stańdo, 2017: 9). Logopeda trzyma w rękę krasnoludka i podając go dziecku siedzącemu obok, formułuje jedno zdanie na temat zabawki, na przykład *Krasnoludek jest mały*. Każde dziecko ma za zadanie sformułować jedno proste zdanie, ewentualnie podać cechę opisującą krasnoludka. Zajęcia można zorganizować tak, by dzieci siedziały w okręgu i kolejno podawały sobie zabawkę.

⁵ Środki stosowane w postępowaniu logopedycznym to „wszelkie urządzenia techniczne, które mogą być wykorzystywane przez logopedę, np. komputer, [...], audiometrię, aparaty słuchowe, instrumentarium logopedyczne, lustro, instrumenty muzyczne itp.” (Jastrzębowska, Pelc-Pekala, 2001: 649).

⁶ Zasady prowadzenia terapii logopedycznej to reguły, które logopeda powinien uwzględniać w trakcie postępowania logopedycznego: 1) wczesnego rozpoczynania terapii; 2) indywidualizacji; 3) wykorzystywania podczas terapii wszystkich możliwości pacjenta; 4) kompleksowego oddziaływania; 5) aktywnego i świadomego udziału; 6) współpracy z najbliższym otoczeniem; 7) systematyczności; 8) stopniowania trudności (Jastrzębowska, Pelc-Pekala, 2001: 651–652).

Inna metoda zaczerpnięta z pedagogiki o charakterze integracyjnym wykorzystuje rekwizyt, jakim jest lusterko⁷. Dziecko, podając lusterko osobie znajdującej się obok, ma za zadanie wskazać u siebie jedną cechę wyróżniającą je spośród innych uczestników zajęć, na przykład *długie/krótkie włosy, niebieska bluzka czy różowe okulary*. Uczniowie w ten sposób zapoznają się, ale przede wszystkim rozszerzają słownictwo związane z nazwami cech.

„Otwarte ucho”⁸ to także metoda, którą można wykorzystać w celach integrujących uczniów. Każde dziecko ma wyznaczony limit czasu, by przedstawić się w kilku zdaniach. Wszystkich uczestników obowiązuje zasada uważnego słuchania osoby, która ma głos.

Ostatnią z propozycji jest metoda „Wrzuć strach do kapelusza”, która została w oryginalnej wersji zaczerpnięta z pedagogiki wczesnoszkolnej na potrzeby grupowych zajęć logopedycznych (Pietrasik-Kulińska, Szuba, Stańdo, 2017: 12). Jest szczególnie cenna, gdyż pozwala zagubionym i wystraszonej dzieciom odzyskać poczucie bezpieczeństwa, akceptację i zaufanie. Z logopedycznego punktu widzenia ma jeszcze inny istotny walor, jakim jest kształtowanie umiejętności prawidłowej komunikacji. Dzieci anonimowo wrzucają do kapelusza kartki z zapisanym zdaniem: *W tej grupie boję się, że...*, które kończą samodzielnie. Można zamiast wersji pisanej wykorzystać również rysunki. Następnie wszyscy wrzucają swoje kartki lub rysunki do kapelusza, w którym zostają one wymieszane. Na koniec każdy z uczestników losowo wyciąga kartkę i odczytuje treść lub omawia rysunek, próbując przekazać, co autor chciał wyrazić.

5. Propozycje metod rozwijających słownictwo

Jako pierwszą w kategorii metod rozwijających słownictwo proponuje się zabawę inspirowaną metodą „Słoneczko”⁹. Polega ona na dobieraniu określeń do rzeczownika (obrazka przedstawiającego osobę, zwierzę lub przedmiot), który znajduje się w narysowanym słoneczku. Dzieci dobierają określenia na przykład do wyrazu *piórnik* i zapisują je w promykach, odchodzących od słońca (*zielony, duży, ładny, pojemny* itp.).

Inną metodą, jaką można zastosować podczas zajęć logopedycznych, jest „Rzeźba”. Uczniowie pracują w parach (jeden jest rzeźbiarzem, drugi zaś materiałem rzeźbiarskim). Próbują wspólnie przedstawić jakąś postać (na przykład z bajki). Następnie, wypowiadając się i używając wielu określeń, opisują ją tak, by pozostali mogli odgadnąć, kogo przedstawia rzeźba.

„Portfolio” to metoda nauczania, którą po niewielkiej modyfikacji można zastosować w czasie zajęć logopedycznych w celu wzbogacania słownictwa uczestników. W pierwotnej postaci metoda ta polega na „gromadzeniu przez ucznia w teczce materiałów, które dokumentują jego pracę nad określonym tematem” (Ziółkowski, 2015: 121). Dla

⁷ Jest to zabawa „Lustreczko, tylko ja!”, ucząca przezwycięzać tremę, nieśmiałość oraz kształtująca umiejętność autoprezentacji.

⁸ „Otwarte ucho” w wersji pierwotnej jest metodą kształcącą umiejętność przedstawiania swojego zdania i skutecznego argumentowania.

⁹ Na temat pierwotnej wersji tej metody więcej w: Stańdo, Splawska-Murmyło, 2017: 28.

potrzeb zajęć z dziećmi może to być gromadzenie określeń synonimicznych dla danej nazwy albo zbieranie słownictwa związanego z daną kategorią semantyczną, na przykład nazwy zwierząt, nazwy kwiatów, nazwy garderoby.

W grupowych zajęciach logopedycznych można także wykorzystać znaną metodę słowną – pogadankę, która jest niezwykle popularna w szkołach niższego szczebla, gdyż pozwala na zaznajomienie uczniów z nowym materiałem (Zarzecki, 2008: 82). Logopeda, umiejętnie przeprowadzając pogadankę na określony temat, może zapoznawać uczniów z nowymi słowami (terminami), które są dla niego charakterystyczne.

6. Propozycje metod usprawniających umiejętności syntaktyczne

„Fabuła z kubka”¹⁰ to metoda, którą można zastosować podczas zajęć z dziećmi w celu ćwiczeń w formułowaniu prawidłowych gramatycznie konstrukcji zdaniowych. W trzech ustawionych kubkach znajdują się kartki z zapisanymi słowami z trzech kategorii: osoba, czynność, cecha. Dzieci losują z każdego kubka po jednym wyrazie (na przykład *dziadek, pić, woda*) i muszą sformułować zdanie poprawne logicznie i gramatycznie. W przypadku dzieci nieumiejących jeszcze czytać wyrazy można zastąpić obrazkami.

W grupowych zajęciach logopedycznych można wykorzystać metodę „Rybi szkielet”, która należy do kategorii metod twórczego rozwiązywania problemów (Ziółkowski, 2015: 128–129). Polega ona na narysowaniu na kartonie schematu rybiego szkieletu z dużą głową, gdzie wpisuje się problem do rozwiązania, na przykład *Na ulicy spotkałem psa bez właściciela. Co robię?*. W szkielecie rysujemy tyle ości, ile dzieci uczestniczy w zajęciach. Następnie każde dziecko formułuje jedną propozycję rozwiązania problemu.

„Wymyślanie zakończenia” to metoda pozwalająca kształtować umiejętność formułowania mowy opowieściowej. Dzieci oglądają wspólnie fragment bajki lub filmu, a potem przedstawiają pomysły na jej zakończenie.

Umiejętność formułowania pytań oraz odpowiedzi można ćwiczyć z dziećmi, organizując dla nich zabawę z wykorzystaniem metody „Wywiad z partnerem”. Dzieci dobierają się w pary, a następnie przeprowadzają ze sobą wywiad według pytań wcześniej przygotowanych przez prowadzącego¹¹.

7. Propozycje metod doskonalących wymowę

W przypadku ćwiczeń logopedycznych, utrwalających wymowę głosek wciąż brakuje sposobów, by zachęcić dzieci do dodatkowych treningów w celu zautomatyzowania poprawnej artykulacji w mowie spontanicznej. „Zwróć się do sąsiada”¹² – technika oparta na

¹⁰ Jest to wersja uproszczona metody o tej samej nazwie „Fabuła z kubka”, która służy do usprawniania umiejętności budowania opowiadań twórczych. W metodzie tej dzieci mają za zadanie ułożyć opowiadanie.

¹¹ Por. także inne metody w: Brudnik, Moszyńska, Owczarska, 2010.

¹² Jest to modyfikacja metody ewaluacyjnej o tym samym tytule, por. Stępień, b.r.

współpracy między uczniami – może posłużyć jako forma wzajemnej kontroli prawidłowej wymowy przez dzieci. Dzieci opowiadają sobie, jak spędzają czas po szkole. Wspólnie kontrolują jakość wymowy ćwiczonej głoski.

„Kto poda więcej wyrazów na głoskę: ...SZ” to metoda, która pozwala wytrenować właściwą wymowę głoski *sz* albo każdej innej w zależności od potrzeb. Dziecko stara się wypowiedzieć jak najwięcej wyrazów rozpoczynających się na wskazaną głoskę. Za każdy wskazany leksem z prawidłowo wymówioną trenowaną głoską otrzymuje punkt.

Metoda symulacji (symulacje) sprawdza się podczas zajęć logopedycznych w momencie, kiedy logopeda chce zweryfikować efekty terapii. Symulacje polegają na naśladowaniu konkretnych rzeczywistych zachowań w warunkach gabinetu logopedycznego. Dzieci, które ćwiczą doskonalenie wymowy, mogą potrenować konkretną umiejętność prowadzenia rozmowy z rówieśnikami. Celem symulacji jest doskonalenie wymowy oraz trenowanie wypowiedzi językowych w bezpiecznej sytuacji ćwiczeniowej: „zastosowanie metody symulacji pozwala słuchaczom na wykonanie określonego zadania praktycznego po raz pierwszy, na zobaczenie, jak należy to robić [...]. Zadanie w ramach symulacji może być wykonywane wielokrotnie, przy zmieniających się warunkach” (Ziółkowski, 2015: 111).

Mnóstwa pomysłów do zastosowania w pracy logopedycznej dostarczają „Gry dydaktyczne”, czyli rodzaj metod problemowych wykorzystywanych w edukacji dzieci i w nauce dorosłych. Gra dydaktyczna to „odmiana zabawy, polegająca na respektowaniu ściśle ustalonych reguł, przyzwyczajająca do przestrzegania tych reguł” (Okoń, 2003: 265). W postępowaniu logopedycznym gry dydaktyczne mogą być wykorzystywane jako sposób ćwiczenia wymowy poszczególnych głosek (gry słowne, planszowe, rebusy). Oferują one zabawę na określonych regułach, których trzeba przestrzegać. Poprzez udział w różnego rodzaju grach logopedycznych dzieci mogą osiągać lepsze rezultaty w krótszym czasie, czerpiąc przy tym przyjemność z nauki. Dobór gier dydaktycznych należy dostosować do potrzeb etapu terapii logopedycznej oraz umiejętności uczestników. Logopeda powinien pamiętać o motywowaniu podopiecznych do udziału w grze, odsuwając jednocześnie rywalizację między nimi na plan dalszy.

Podsumowanie

Zaprezentowane metody zostały zapożyczone z dydaktyki dla potrzeb prowadzenia grupowych zajęć logopedycznych. Stanowią one tylko niewielki wybór metod, jakie można zastosować po adaptacji w logoterapii. Należy zachęcić logopedów do dalszych poszukiwań metod terapeutycznych na gruncie dydaktyki (por. Trzaska, Wojciechowski, 1997; Mielech, 2007; Brudnik, Moszyńska, Owczarska, 2010; Krzyżewska, 2020). Niektóre z metod nauczania przywołano w pierwotnej formie, wskazując jedynie, w jakich aspektach mogą być pomocne w pracy terapeuty mowy. Logopeda, organizując zajęcia, nie może zapominać o ich głównych zadaniach: kształtowaniu właściwej mowy w aspekcie fonetycznym, leksykalnym i gramatycznym, stymulowaniu procesu nabywania kompetencji językowej i komunikacyjnej, doskonaleniu wymowy ukształtowanej, utrwalaniu nawyków poprawnej wymowy. Niemniej jednak w niektórych sytuacjach musi uwzględnić

także inny cel, jakim może być na przykład zintegrowanie dzieci różnych narodowości, co jest możliwe podczas grupowych zajęć logopedycznych.

Grupowa forma terapii logopedycznej jest równie skuteczna, jak metoda indywidualna. Przy spełnieniu określonych warunków może ona realizować zasadę indywidualizacji programu terapeutycznego. Zajęcia grupowe można bowiem poprowadzić tak, by każdy z uczestników otrzymał inne zadanie pomagające mu w usprawnianiu bądź utrwalaniu danych sprawności. Dzięki staraniom logopedy możliwe jest uzyskanie większego zaangażowania dzieci w zajęcia terapeutyczne.

Bibliografia

- Banaszkiewicz A. (2021), *Metodologia, metodyka, metody logopedii. W czym metodyka pomaga logopedzie praktykowi?*, „Forum Logopedy”, nr 45, s. 5–11.
- Błachnio K. (1989), *Wybrane zagadnienia z metodyki logoterapii. Podręczny słownik terminów specjalistycznych używanych w logopedii*, Warszawa.
- Błachnio K. (1992), *Vademecum logopedyczne: dla studentów pedagogiki*, Poznań.
- Błachnio K. (2003), *Vademecum logopedyczne*, Poznań.
- Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B. (2010), *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce.
- Domagała A., Mirecka U. (red.) (2018), *Metody terapii logopedycznej*, Lublin.
- Graban J., Sprawka R. (2004), *Logopedyczne zabawy grupowe dla dzieci od 4 do 7 lat*, Gdańsk.
- Griesbeck J. (1999), *Zabawy dla grup*, Kielce.
- Grzesiak-Witek D., Łuka M., Witek P. (2018), *Wybrane kierunki współczesnej profilaktyki i resocjalizacji*, Lublin.
- Grzesiak-Witek D., Pacian A. (w druku), *Aspekty medyczne w pracy logopedycznej*.
- Jastrzębowska G., Pelc-Pękała O. (2001), *Metodyka ogólna diagnozy i terapii logopedycznej*, [w:] T. Gałkowski, G. Jastrzębowska (red.), *Logopedia. Pytania i odpowiedzi*, Opole, s. 633–669.
- Kania J.T. (1982), *Szkice logopedyczne*, Warszawa.
- Krzyżewska J. (1998), *Aktywizujące metody i techniki integracyjne w edukacji wczesnoszkolnej*, cz. 1, 2, Suwałki.
- Krzyżewska J. (2000), *Aktywizujące metody i techniki w edukacji*, cz. 2, Suwałki.
- Mielech A. (2007), *Twórczość językowa dziecka w okresie wczesnoszkolnym*, [w:] R. Piwoński (red.), *Dziecko – sukcesy i porażki*, Warszawa.
- Okoń W. (2003), *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa.
- Pietrasik-Kulińska K., Szuba D., Stańdo J. (2017), *Kształcenie umiejętności posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi przez dzieci młodsze*, <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=16244> [dostęp: 1.03.2023].
- Półturzycki J. (2002), *Dydaktyka dla nauczycieli*, Płock.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli, Dz.U. 2019, poz. 502.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz.U. 2017, poz. 1591 ze zm., <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200001280/O/D20201280.pdf> [dostęp: 24.02.2023].

Stańdo J., Spławska-Murmyło M. (2017), *Metody aktywizujące w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*, <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiR3pu-3PWCAxXVVfEDHTnHBc0QFnoECBUQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ore.edu.pl%2Fwp-content%2Fplugins%2Fdownload-attachments%2Fincludes%2Fdownload.php%3Fid%3D16203&usg=AOvVaw1s7BxE0FwgLU-3EgUTleRCn&opi=89978449> [dostęp: 3.03.2023].

Stępień E. (b.r.), *Wybrane metody i techniki aktywizujące*, https://doskonaleniewsieci.pl/Upload/FRIL/12%20UCZENIE%20II%20ETAP/E-learning_12_uczenie/6.%20Modul_VI/VI.1%20INF/aktywizujace_metody_nauczania.pdf [dostęp: 28.03.2023].

Trzaska L., Wojciechowski M. (1997), *Metody aktywne w pracy z grupą. Problemy realizacji*, Warszawa.

Uczniowie z różnych kultur w szkole, <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/10/uczniowe-z-roznych-kultur-w-szkole.pdf> [dostęp: 2.03.2023].

Węsierska K. (2013), *Opieka logopedyczna w przedszkolu: profilaktyka, diagnoza, terapia*, Toruń.

Wojnarowska B. (1999), *Działania profilaktyczne u dzieci i młodzieży*, [w:] J.B. Karski (red.), *Promocja zdrowia*, Warszawa.

Zarzecki L. (2008), *Wybrane problemy dydaktyki ogólnej*, Jelenia Góra.

Ziółkowski P. (2015), *Teoretyczne podstawy kształcenia*, Bydgoszcz.

Abstract

Speech therapy group activities for children of different nationalities – in search of methods

Speech therapists are constantly faced with the necessity of searching for effective and at the same time interesting therapeutic methods for children. A creative speech therapist is one who is constantly looking for new methods in his/her therapeutic work. Speech therapy classes are held both in individual and group form. Group speech therapy classes have many advantages as they foster relationships between children. Besides, students with speech disorders, while practising with peers, do not feel isolated due to their speech problems. Group classes are interesting for children if the speech therapist offers interesting games and activities. In schools attended by children of different nationalities, it is necessary to conduct the classes in such a way that all the students can participate and that they prove beneficial to the entire group. The authors of this text look for inspiration in didactics when searching for therapeutic methods for group speech therapy classes. The article presents the possibilities of applying selected teaching methods during group speech therapy classes, presenting proposals in the following categories: methods of an integrative nature, methods that develop vocabulary, methods that improve syntactic skills and methods that improve pronunciation. The presented methods, borrowed from didactics, represent only a limited selection of methods that can be used after adaptation in speech therapy. Speech therapists should be encouraged to continue searching for therapeutic methods not only in the field of didactics.

Keywords: group speech therapy classes, therapeutic methods, speech therapy methodology, children of different nationalities, speech therapy prevention